

Christi in cruce pendentis exemplum efficacissimum esse ad extinguendum odium proximi, et amorem illius conciliandum, sancti Patres passim agnoverunt et prædicarunt, ut S. Ambrosius, lib. 2 de Fide, cap. 3: « Quis enim appetitus, inquit, non dicat ignoscere, quando pro persecutoribus Christus et crucifixoribus orabat. » Et S. Aug., serm. 223 de Tempore: Quid vis? vindicari? Vide pendentem, et tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, et tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vide pendentem, audi precantem: Pater, ignosce illis. »

3° Juvabit etiam cogitare quàm multa ad nos mutuò amandum, aliorumque felicitati ac saluti congaudendum et gratulandum incitare debeant; ut, nos omnes auctore Deo secundùm carnem descendere ab iisdem protoplastis parentibus Adamo et Evâ: unum nos habere Redemptorem Jesum Christum, qui uno qui eodemque pretio nos mercatus est; et, ut unum essemus inter nos, sicut ipse et Pater unum sunt, pridè mortis suæ Patrem enixè rogavit; unam quoque nos habere Matrem, sanctam Ecclesiam, quæ lavacro regenerationis nos in Christo peperit; ac denique ad eandem nos tendere beatitudinem, et eandem sperare mercedem sempiternam. Quapropter tam multis causis concordia et charitatis existentibus, unusquisque facile concludet, nec æquum esse nec ferendum, ut odium et invidiam in se sinat regnare.

4° Denique utiliter admodum injungitur, 1° ut pro iis quos odio et invidiâ persecuti sunt hactenùs, Rosarium aut alias preces Deo offerant. 2° Dent operam ut de eis omnia bona etiam coram aliis loquantur, ipsosque ubicumque deprehenderit accusatos, aut malitosè traductos, quàm fidelissimè possunt, excusent. 3° Ut visitent

eos quandoque, cum illis colloquantur, aliove officii genere ipsis gratificentur. Cùm enim, ut antè dictum est, contraria contrariis curentur, sicut inordinatus et lascivus amor proximi, qui inclinatur in conjunctionem, curari debet separatione, juxta illud Apostoli: *Fugite fornicationem*; ita ex opposito odium proximi, quod inclinatur in separationem, conjunctione potius, et conversatione cum illo curari debet.

5° Denique cùm dilectio inimicorum adèd repugnans naturæ, haberi non possit nisi ex speciali et supernaturali dono Dei, omninò necesse est frequenter pro eâ Deum, à quo omne datum optimum, et omne donum perfectum descendit, humili et ferventi prece interpellare, idque per merita Jesu Salvatoris, qui è cruce pendens, pro inimicis suis Patrem est deprecatus.

SECTIO XIV.

De remediis contra dubitationes, suspiciones, opiniones, et judicia temeraria injuriosa proximo.

§ I. Prænotamina.

Cùm novissimis hisce temporibus, refrigescente charitate, dubitationes, suspiciones, opiniones, et judicia temeraria, injuriosa proximo in multis soleant abundare; adèd ut senes et juvenes, docti et indocti, viri et mulieres hâc periculosâ labe infecti sint; confessarius tanquam spiritualis medicus non exiguum studium impendere debet, ut pœnitentes hoc vitio laborantes, opportunis et efficacibus remediis curentur. Porrò antequàm remedia illa suggeramus, quædam circa hanc materiam pro instructione tyronis theologi observanda duximus. Itaque,

Observa primò, etsi quidam velint quòd solùm iudicium temerarium strictè acceptum, pro assensu scilicet planè determinato, fixo et certo de improbitate proximi in gravi materiâ, sit peccatum mortale; dubitatio verò, suspicio et opinio temeraria, quia manent intra latitudinem ambiguitatis moralis, non excedant malitiam peccati venialis, omninò tamen in praxi tenendum esse oppositum, quia Scriptura et sancti Patres passim damnant illa iudicia, in quæ homines frequenter incidunt, et ex quibus ut plurimùm oriuntur murmurationes, detractiones et similia; ejusmodi autem non sunt firma illa, et citra omnem formidinem moralem certa iudicia, cùm ea non sint adeò frequentia, sed tùm dubitationes, tùm suspensiones, et opiniones, quæ de proximi malitiâ deliberatè concipiuntur.

Ratio etiam id convincit. Unusquisque enim habet jus, ut de ipso bona existimatio ab aliis habeatur, quamdiù non sufficienter apparet ejus malitia; sed contra illud jus agit non solùm qui firmiter, et certò ipsum reputat malum, sed etiam qui sciens et volens, sine causâ sufficienti, probitatem ejus vocat in dubium; si ergo res sit gravis, nihil ex eâ parte deest ad peccatum mortale. Hinc S. Thomas, quæst. 60, art. 4, dicit: « Ex hoc ipso quòd aliquis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causâ, injuriatur ei, et contemnit ipsum. » Eâdem autem quæstione, art. 3, dixerat « iudicium temerarium in tantum esse peccatum mortale, in quantum non est sine contemptu proximi. »

Nec refert quòd ibidem distinguens plures gradus suspensionis, videatur ponere dubitationem, suspensionem propriè dictam et opinionem in primo gradu, in quo *non nisi veniale et leve peccatum agnoscit*; quia mens ejus

non est actus illos, si plenè deliberati sint, pertinere ad primum gradum, quem dicit esse, *cùm dubitare quis incipit*; ubi consultò dicit, *quis incipit*, ut indicet, solùm primo gradu se continere velle illam dubitationem, quæ est levis et repentina, et velut primus motus. Quis enim diceret illum incipere dubitare, qui postquàm plenè advertit temerariam in se exortam dubitationem, aut suspensionem, adhuc vult eam tenere, et de fratris bonitate malè dubitare vel suspicari?

Observa secundò non omne iudicium de gravi malo proximi esse temerarium, quia potest fieri quòd indicia sint sufficientia, v. g., si quis videat juvenem procacem et libidinosum secretò loquentem cum meretrice, grave indicium est adjudicandum quòd ipse de libidine cogitet; non ita, si quis videat virum gravem et irreprehensibilem ita loquentem. Generatim autem indicia levia in hâc materiâ possunt dici esse illa quæ consideratâ facti et personæ qualitate, aliisque circumstantiis, non sufficiunt ad movendum virum prudentem et probum ad sic dubitandum, suspicandum vel opinandum de proximo; gravia verò quæ, ejusmodi consideratis, ad id respectivè sufficiunt. Dico respectivè, quia minora indicia, et conjecturæ sufficiunt ad dubitationem, quàm ad suspensionem; et minora ad suspensionem, quàm ad opinionem; minoraque ad hanc, quàm ad iudicium.

Observa tertio, materiam gravem in hoc negotio esse *omne peccatum mortale* per se loquendo: reddit enim hominem infamem apud Deum, eique exosum; interdùm etiam *peccatum veniale*, scilicet secundùm conditionem personæ et facti; v. g., si quis iudicet temerariè probum et gravem virum habere consuetudinem mentiendi, quin imò illud *quod non est peccatum* si per illud honor, vel

fama proximi notabiliter lædatur, velut si virum magnum magnisque et honestis parentibus natum, temerè judices esse illegitimum, esse Judæum, adeò ut propter hoc contemnas, vel honoribus indignum existimes: si temerè judices quempiam esse fatuum. Dictum est antea, *per se loquendo*, quia peccatum mortale subinde respectu certæ personæ non spectat ad materiam gravem, si ejusmodi persona non soleat de illo erubescere, sed magis gloriari: ut si quis judicet adolescentem veneri deditum decepisse puellam, fuisse prodigum; nobilem mundanum commisisse duellum; quamvis enim illa de se sint materia gravis infamiæ, tamen ex accidente non censentur graviter lædere famam talium hominum.

Observa quartò, ut suspicio vel judicium aliquod temerarium sit peccatum mortale, non requiri actualement advertentiam quâ quis advertat indicia reverà esse insufficientia, sed sufficere quòd quis advertat aut advertere possit et debet, se suspicari grave malum de proximo, et ex odio vel contemptu ejus, vel etiam ex pravo habitu non sufficienter retractato, vel impugnato, negligat advertere ad eorum insufficientiam. Verum quidem est quòd requiratur hujusmodi advertentia, ut temeritas, sit directè et formaliter volita; sed id non requiritur, ut judicium vel suspicio sint simpliciter temeraria: quia sicut malitia in opere malo non debet esse directè volita, ita nec temeritas in judicio vel suspicione, ad hoc ut ipsa sint temeraria simpliciter. Animabus tamen timoratis, et erga proximum benè affectis, quæ frequenter inquietantur scrupulis circa suspiciones indeliberatas, ac involuntarias, meritò à confessario proponitur hæc regula, ut non existiment se in hâc materiâ graviter delinquere, nisi plenè advertentes suspicionem versari in materiâ gravi, et insuper ex levi-

bus et insufficientibus motivis procedere, eam spontè continent.

Observa quintò, quando agitur de personis quod bonam vel malam de illis existimationem, dubia esse in meliorem partem interpretanda, juxta S. Aug., lib. 2 de serm. Domini in monte, cap. 28; S. Bern., serm. 40 in Cantica; S. Thomam et alios; quin et Seneca, gentilis philosophus, l. 2 de Irâ, c. 4: « Simplicitate opus est, *inquit*, et benignâ rerum æstimatione, et nihil nisi quod in oculos incurrat, manifestumque erit, credamus, » quod scilicet famam proximi concernat; et ratio est quia frater habet jus, ut de illo rectè judicetur, donec legitime contest de contrario.

Neque obstat regula juris: « Qui semel malus, semper præsumitur malus. » Non enim hæc ita intelligenda est, quòd de illo qui semel fuit malus, liceat ferre aut formare judicium, quòd etiam nunc sit malus, quando non apparent manifesta præsentis ejus malitiæ indicia, sed quòd quantum ad cautelam adhibendam timere possimus, ne adhuc sit talis qualis semel fuit; et propterea hoc timentes vigilemus, ac sedulò nobis caveamus.

Observa sextò, generatim, quando agitur de damno in nobis vel proximo cavendo, posse nos dubia in deteriorem partem interpretari per *suppositionem*, ut loquitur S. Thomas, q. 60, art. 4, non quidem hoc sensu, ut judicemus proximum habendum esse pro improbo, sed judicemus sic nobis exteriùs cavendum esse, ac si dubia esset ejus probitas. Sic sanctus Job, etsi de filiis suis nihil mali judicaret, offerebat tamen holocausta pro singulis, dicens: « Ne fortè peccaverint filii mei. » In hanc rem sic scribit S. Thomas: « Ad tertiam dicendum quòd interpretari aliquid in deteriorem, vel meliorem partem, contingit dupli-

citer. Uno modo per quamdam suppositionem; et sic cū debemus aliquibus malis adhibere remedium, sive nostris, sive alienis, expedit, ad hoc, ut securius remedium apponatur, quòd supponatur id quod deterius est; quia remedium quod est efficax contra majus malum, multò magis est efficax contra minus. Sic S. Job contra se dubia in pejorem partem interpretabatur, dicens: « Verebar omnia opera mea. » Ita ille, cit. quæst., art. 4. Hisce observationibus præmissis ad remedia assignanda procedimus.

§ II. Assignantur remedia.

Confessarius, à pœnitente qui se accusat de deliberatis suspicionibus aut judiciis temerariis de proximo, inquirat ex quâ radice, hæc processerint: cognitâ enim radice, vel causâ morbi, facile est eam auferendo, morbo mederi. Tres porrò radices assignantur à sancto Thomâ, 2-2, quæst. 60, art. 3: quòd enim aliquis ex levibus indiciis malum opinetur de proximo, « contingit, *inquit*, ex tribus: Uno quidem modo ex hoc quòd aliquis ex seipso malus est; et ex hoc ipso, quasi conscius suæ malitiæ faciliter de aliis malum opinatur, secundùm illud Eccles. 10: In viâ stultus ambulans, cū ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. Alio modo provenit ex hoc quòd aliquis malè afficitur ad alterum: cū enim aliquis contemnit vel odit aliquem, aut irascitur vel invitet ei, ex levibus signis opinatur mala de ipso; quia unusquisque faciliter credit, quod appetit. Tertio modo provenit ex longâ experienciâ. Unde philosophus dicit, in lib. 2 Ethic., quòd « senes sint maximè suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. »

Addere possumus et alias causas ex quibus nascantur judicia temeraria.

Prima est superbia, quâ quis existimans se aliquid esse, in sui comparatione, alios parvi facit, atque hinc temerariè de illis sæpè judicat.

Secunda est levis credulitas, quâ quis nimis faciles aures præbet incertis de proximo rumoribus.

Tertia est ignorantia, quâ quidam rudiores credunt judicia temeraria merè interna, sive quæ alteri non revelantur, non esse peccata saltem mortalia.

Quarta est falsa persuasio, quâ aliqui existimant ex physiologiâ hominis, sive ex habitu et lineamenti corporis, puta ex calore et qualitate capillorum, oculorum, narium ac labiorum, etc., posse colligi illum tali vel tali vitio laborare; v. g., esse impudicum, invidum, ebriosum, etc.

Quinta denique est prava consuetudo non retractata, quâ quis assuetus est ex levibus indiciis proximi actiones vel intentiones in malam partem interpretari, ac sinistrè dijudicare.

Contra primam radicem à S. Thomâ assignatam, quæ est propria temerariè de proximo opinantis malitia, præcipuum remedium est ipsius malitiæ correctio, et emendatio: illâ enim ablatâ, facilè cessabunt judicia, quæ ex illâ pullulabant. Illâ verò manente, verendum est, ne ex corde malo ac virulento enasci pergant, ut ante. Sicut enim dùm quis cæruleum vitrum oculis admovet, quæcumque videt, cærulea se videre putat; si verò rubeum, rubea; sic malo et imperfecto omnia videntur esse mala, omniaque sinistram ipse in partem interpretatur, eò quòd trans vitium, eandem qualitatem referens, ea perspiciat. Quia enim ipse ea ita facit, et eo fine et intentione, credit et alios ita et eadem intentione facere.

Poterit etiam utiliter à confessario ostendi prorsùs ini-

quum esse, si alios malos esse judices, quia tu ipse malus es: quasi verò à tuâ malitiâ, vel bonitate penderet bonitas vel malitia proximi.

Contra secundam radicem, quæ est odium vel aversio à proximo, adhiberi possunt remedia, quæ præcedenti sectione adversus peccata odii et invidiæ assignavimus. Maximè verò adhortandus est pœnitens, ut ardenti charitate proximum prosequi studeat; inde namque fiet, ut ea quæ in malam partem interpretari solebat, potiùs excusaturus sit, quia *charitas non cogitat malum*.

Contra tertiam radicem, quæ ut diuturna experientia, optimum remedium erit, si talibus consulas ut non tantùm in memoriam reducant, quàm sæpè experti sint maiorum defectus, sed etiam quàm sæpè experti sint probiorum virtutes: nec solùm quàm frequenter, dùm de proximo malè suspicati sunt, verum attigerint; sed etiam quàm frequenter à vero aberraverint.

Contra quartam radicem, nempè superbiam, deservire poterunt remedia sectione octavâ contra superbiam præscripta. Signanter autem injungendum erit pœnitenti, ut oculos ad propria peccata inspicienda apertos habeat, clausos verò ad aliena observanda: ita nempe se, non alios parvi faciens, seipsum condemnabit, de aliis verò benè sentiet.

Contra quintam radicem, quæ est levis credulitas, quâ quis nimis facilè credit incertis de proximo rumoribus, remedium est attentè considerare quàm fallax sit iudicium humanum, ideòque nihil tutius esse quàm animum à suspicione et iudicio de peccatis alienis cohibere, et incertis rumoribus in proximi infamiam ruentibus nullam fidem adhibere, juxta illud salutare monitum auctoris libri de Imitatione Christi, lib. 1, cap. 4: « Non est cre-

dendum omni verbo, nec instinctui, sed cautè et longanimiter res est secundùm Deum ponderanda... Perfecti viri non facilè credunt omni enarranti, quia sciunt infirmitatem humanam ad malum proclivem, et in verbis satis labilem.

Contra sextam radicem, scilicet ignorantiam, instruendus est pœnitens, et de opposito planè convincendus; nempè dubitationes, suspiciones, opiniones et judicia temeraria de proximo in gravi materiâ, si sint perfectè deliberata, etsi exteriùs non prodantur, nec alteri revelentur, gravem continere injuriam in proximum, adeòque esse peccata mortalia. Sicut enim jus habet ad suam famam et bonam existimationem apud alios, et ideò graviter peccares, detractioe eam apud alios tollendo; ita et jus habet et ut tu de illo bonam opinionem habeas; quod jus notabiliter lædis, dùm in materiâ gravi temerariè de proximi probitate deliberatè dubitas, suspicaris, opinaris aut iudicas.

Contra septimam radicem, id est, falsam persuasionem, quâ quis ex physionomiâ alterius colligit eum tali vel tali vitio laborare, pro remedio sit clarè demonstrare istius persuasionis falsitatem. Etsi enim ex habitu et delineamentis corporis posset fortassis aliquialiter colligi inclinatio, sive propensio naturalis subjecti ad tale vel tale vitium, quæ propensio cum maximâ probitate consistit; inde certè neutiquàm colligi potest personam istam tali propensioni voluntariè obsequi, seu voluntarium consensum præbere. Imò juxta regulas christianæ charitatis oppositum omninò iudicandum est, quamdiù apertissima indicia id non convincunt.

Contra ultimam radicem, quæ est parvus habitus et consuetudo, adhiberi poterunt servatâ proportionè, remedia quæ sectione 10 contra pravum habitum et consuetudinem blasphemandi, et indiscretè jurandi, suggesti-

mus; signanter verò duo sequentia, quorum primum est ut hujusmodi consuetudine pravâ laborans, attentâ consideratione statis temporibus apud se expendat gravitatem hujus vitii, quod non solum proximo graviter injuriosum est, sed etiam ipsi Deo, cujus iudicium usurpat, ut mox latius dicemus; quæ consideratio meritò deberet nos procul avocare ab omnibus suspicionibus et judiciis temerariis. Alterum est ut pravam illam consuetudinem temerè de proximo suspicandi vel iudicandi in dies ad minus mane et vespere ex animo propter Deum detestetur, implorando etiam divinum auxilium ad propositi de illâ extirpandâ adimplentionem necessariam, nec non sibi multam aliquam statuendo, quoties deinceps in id vitium inciderit.

Porrò contra iudicia temeraria ex quâcumque tandem causâ processerint, remedia generalia sunt, 1° Diligentè consideratione expendere sequentia sacræ Scripturæ testimonia: « Nolite iudicare, et non iudicabimini, » Luc. 6. « Tu quis es qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit, » ad Rom. 14. « Nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium, et tunc laus erit unicuique à Deo, » 1 ad Cor. 4. Quibus in locis districtè prohibentur iudicia temeraria, non solum quia injuriam in proximum continent, verum etiam in Deum ipsum, cujus jurisdictionem et iudicium sibi arrogat, qui cordis intentionem, aliaque secreta et occulta animi arcana, soli iudicio divino reservata, temerè diiudicare præsumit.

Secundum remedium generale sit seipsum inspicere, et propriis vitiis considerandis et iudicandis occupari. Qui sine peccato est, primus in fratrem lapidem mittat. *Judicet ille*, inquit S. Amb., *de alterius errore, qui non habet*

quod condemnet in se; iudicet ille qui non agit eadem que ab alio putaverit non agenda; ne, cum de aliis iudicat, in seipsum sententiam ferat.

Observa tamen, si necessitas vel utilitas postulet, ubi iudicia non sunt omninò manifesta, prudentiæ esse expendere quantum ea momenti habeant, ut, si opus sit, remedium adhiberi queat; idque maximè in iis locum habet, qui ratione officii aliis invigilare eorumque errores corrigere debent, ut prælatus subditorum, pater familiæ domesticorum.

SECTIO XV.

De remediis adversus peccata linguæ, detractionem, contumeliam, susurrationem, etc.

§ I. *Prænotamina.*

Cum linguæ vitia, ac nominatim detractionis, longè latèque serpent, eò periculosius quòd plures sine ullo ferè scrupulo mala loqui de proximo consueverunt, prætexentes, nescio quas, in peccatis suis excusationes, non postrema cura confessarii esse debet, ut in tribunali Pœnitentiæ pestilentissimo huic malo efficacia remedia apponat. *Lingua siquidem modicum est membrum, sed volubile et inquietum; quod nullus hominum domare potest*, ait sanctus Jacobus, c. 3. Frequentiam verò et periculum hujus vitii ostendit Paulinus, epist. 14, his verbis: *Pauci sunt qui huic vitio renuntiant, et rarò invenies qui sic vitam suam irreprehensibilem exhibere velit, ut non libenter reprehendat alienam; tantaque hujus mali libido mentes hominum invasit, ut etiam qui*